

Posudek bakalářské práce

Michal Kurz: Architektonické proměny center českých měst v letech 1945 – 1989, Praha 2012

Michal Kurz si ve své bakalářské práci před sebe postavil chvályhodný cíl – nejen podrobně zmapovat procesy proměn center českých měst v období mezi roky 1945 a 1989, ale zároveň i sledovat cestu, kterou se ubíralo hledání a uskutečňování „receptu“ na nejvhodnější zapojení nových staveb do historického prostoru českých měst. V tomto případě ho zajímaly rovněž motivace, argumenty a atmosféra, v jejichž kontextu k proměnám (či k likvidaci) českých historických center v průběhu více jak čtyřiceti let docházelo. Současně pak dodává, že metody, jimiž tak bylo činěno, představují širší výpověď o době, která je pro zasahování do veřejného a snad centrálního prostoru měst využívala. S tím lze jistě povšechně souhlasit. Polemizovat lze ovšem s jeho následujícím tvrzením: *„Nová výstavba v dochovaném prostředí byla a je svou podobou vždy odrazem aktuálních hodnot, které daná společnost hodlá, ať už z jakýchkoli důvodů, veřejně manifestovat právě v tomto významově specifickém prostoru.“* - opravdu se česká společnost jako celek chtěla takto veřejně manifestovat? Lze v případě tehdejší diktatury hovořit o českém kolektivu en bloc? Nicméně bez ohledu na tuto námitku lze považovat zvolené téma bakalářské práce za skutečně zajímavé, stejně jako Kurzovy předpoklady o tom, že již způsoby zásahů do fyzického prostředí (měst, venkova, krajiny atd.) mnohé vypovídají o jejich iniciátorech, jejich záměrech, motivacích, hodnotách atd. Ostatně někteří historici hovoří o prostoru jako o krystalizovaném čase...

Michal Kurz předložil opravdu povedenou práci, která zcela jistě předčí nároky kladené na práci bakalářskou. Jeho text představuje koherentní dílo, v němž autor skutečně naplnil cíle, jež si předsevzal. Text má logickou strukturu, je psán jasným a srozumitelným jazykem. Kladně hodnotím i skutečnost, že ve vztahu ke zvolenému času komunistické diktatury zachoval střízlivý odstup, který mu umožnil některé z konkrétních proměn historických jader, respektive vybrané zásahy, hodnotit pozitivně. Po přečtení Kurzovy práce tak lze hovořit i o pozitivním vlivu konkrétních intervencí do městského prostoru, díky nimž máme možnost i dnes obdivovat některá z historických jader na území našeho státu. Zkrátka, byť je to snad banální konstatování, několik desetiletí komunistického panství nebylo v daných příkladech jen temným obdobím likvidujícím vše staré a jiné. Stejně tak kvitují autorovo „přiznání“, že velká část sledovaných a popisovaných procesů má hlubší kořeny a dlouhodobější přesah. O autorově snaze o maximální přesnost výzkumu hovoří i jeho snaha o detailní vymezení tématu a připomenutí limitů jeho zpracování. Je si zkrátka přesně vědom

toho, co chce zkoumat. Jasně vymezení práce přitom znesnadňuje oponentovi jeho roli, respektive snahu pisatele nachytat na „nějakých těch švestkách“. V následujících bodech se proto zaměřím mnohem spíše na doplňující otázky, které by mohly případně tematicky „zaokrouhlit“ již beztak obsáhlý text:

- Objevily se v poválečné době v případě odsunu českých Němců nějaké teze a argumenty hovořící o *tradiční českosti* míst, odkud odcházeli, respektive byli odsunuti? Například v případě smíšené Prahy se s podobnými tezemi lze po květnu 1945, respektive v době poválečné setkat – tradičně česká, slovanská, NAŠE Praha, kde byli Němci jen hosté. Lze tento stereotyp (typický již pro 19. století) nalézt i v případě měst v pohraničí? Byla nějak tato sídla v historicko-národním kontextu prezentována? Jinými slovy – vraceli se Češi do „svého“, které jen zpět počesťovali, nebo nově vnášeli ono české do pohraničních sídel? Pokud ovšem se tato historická argumentace vůbec objevovala... (viz. teze o Opavě na str. 27) Byla rekonstrukce původně německých měst spojována s jejich „mentální“ čechizací, t.j. jejich počesťováním, navracením do tradičně historického lůna národa...? A sledovali například odsunutí Němci, ale i ti „domestikovaní“ rekonstrukční aktivity v původně *jejich* městech?
- Jsem si vědom, že pisatel se primárně soustředil na historická městská jádra vybraných sídel, přesto se nabízí otázka – zaregistroval nějaké diskuse o tom, že by se měla/mohla rekonstruovat i venkovská sídla? Jako příklad mohu uvést severočeské obce v oblasti Českého středohoří zřetelně odkazující na jeho původní bohatost (Úštěk, Blíževedly atd.)
- V případě nástupu komunismu k moci po únoru 1948 a sovětizace tehdejšího státu se nabízí otázka na ideový a inspirační import ze Sovětského svazu. Pisatel samozřejmě líčí situaci v souvislosti se socialistickým realismem, ale do jaké míry se komunistický stát ve své rekonstrukční činnosti opíral o zřetelné sovětské vzory a konkrétní autory, kteří byli v českém prostředí překládáni, prezentováni a prosazováni? Sám pisatel poznamenává: „*Čeští tvůrci se seznámení s tvorbou bratrské země nebránili, vesměs ale poukazovali na odlišnou sociální a ekonomickou tradici obou států a potřebu svébytné československé cesty k socialistickému realismu.*“ Znamená to, že lze hovořit o nějaké tvůrčí autonomii a národní variantě socialistického realismu? A pokud zde existovaly nějaké tlaky na tvůrce ve snaze o intenzivnější transfer sovětských vzorů,

nevznikalo zde nějaké vnitřní napětí mezi politickými požadavky a názory v obci odborníků?

Ostatně v této souvislosti se nabízí snad až banální otázka – chápe pisatel socialistický realismus jako nepolitický styl, či socialistický realismus sám o sobě již představuje nějakou a priori politickou záležitost, tudíž její vstup do veřejného prostoru měst a historických center byl politickým aktem? Jaký je autorův názor na věc?

Obdobně banálně může znít otázka – byl socialistický realismus tedy oním diktátem (str. 34) nebo již vyjádřením nového stadia ve vývoji architektury, potažmo společnosti jako celku? Jaký byl dobový názor odborné obce? Sami autoři ji vnímali jako diktát? Nebo jako možnost nového tvoření, nyní z hlediska ideologie definitivně správného?

- Projevovaly se ve sledovaném období do roku 1989 i nějaké západní vlivy? A pokud ano, jakými kanály se do československého prostředí dostávaly?

Koneckonců s tím souvisí i zásadnější otázka – představovaly popisované poměry v Československu po celé sledované období nějakou výjimečnou situaci v porovnání s evropským/středoevropským prostředím, či naopak sledovalo nějaké obecnější nadnárodní trendy v zacházení s historickým dědictvím v městském prostředí?

- Zajímavé by bylo rovněž sledovat intelektuální a myšlenkové zázemí aktérů na rozhodovacích místech – jaké bylo jejich vzdělání? Od čeho se odvíjely jejich představy o podobě a fungování městských historických jader a o památkových hodnotách?

Jak se vlastně vyvíjely názory o tom, co je památkovou a ochranyhodnou záležitostí? Existovaly nějaké závazné směrnice, nebo lze hovořit o jakési názorové libovůli jednotlivých posuzovatelů a zodpovědných pracovníků?

- Čím se poválečné a komunistické Československo odlišovalo v rámci památkářské a rekonstrukční praxe od předcházejících dob? Lze hovořit o nějakých kontinuitách či diskontinuitách vůči časům předcházejícím?

Práci Michala Kurze rád doporučuji k úspěšné obhajobě a navrhuji hodnocení *výborně*.